

LAMBERT proti Francii (č. 46043/14)

Rozsudek z 5. června 2015

Rozhodnutí o odpojení od přístrojů udržujících pana Vincenta Lamberta. Při těžké automobilové nehodě, ke které došlo v září 2008, utrpěl pan Lambert úraz mozku, v jehož důsledku ochrnl. Od té doby byl upoután na lůžko a udržován ve vegetativním stavu pomocí přístrojů. V září 2013 jeho ošetřující lékař zahájil konzultační řízení podle zákona „Leonetti“ o právech pacientů a ukončení života. Radil se se šesti lékaři, z nichž jednoho určili stěžovatelé, rodiče pana Lamberta, jeho sestra a nevlastní bratr. Kontaktoval dva rodinné poradce a osm sourozenců pana Lamberta. Na konci porady manželka pana Lamberta, paní Rachel Lambertová, šest bratrů a sester byli pro odpojení přístrojů, stejně jako šest lékařů, zatímco stěžovatelé s tímto rozhodnutím nesouhlasili. Ošetřující lékař též hovořil se synovcem pana Lamberta. Dne 11. ledna 2014 rozhodl ukončit umělou výživu a hydrataci pacienta. Státní rada ve zkráceném řízení konstatovala, že zpráva o stavu pacienta, sepsaná před dvěma a půl lety, nebyla dostačující a požadovala kompletní informaci o zdravotním stavu pana Lamberta. Dne 14. února 2014 tak nařídila vypracování znaleckého posudku třemi specialisty. Vzhledem k obsáhlosti a vážnosti otázek, které vyvstávaly, požádala též Národní lékařskou akademii, Národní poradní výbor pro etiku, Národní lékařskou radu a pana Jeana Leonettiho, aby předložili jako *amicus curiae* svá stanoviska, jež měla osvětlit zejména aspekt nerozumné neústupnosti a umělého udržování života. Znalci zkoumali pana Vincenta Lamberta devětkrát, provedli sérii vyšetření, seznámili se s celým lékařským spisem, jakož i dalšími důležitými dokumenty a setkali se všemi dotčenými osobami.

Dne 24. června 2014 Státní rada shledala rozhodnutí ošetřujícího lékaře z 11. ledna 2014 odpojit pacienta zákonným. Na základě článku 39 jednacího řádu ESLP rozhodl pozastavit výkon rozhodnutí Státní rady do okamžiku, než sám v meritu věci rozhodne. Stěžovatelé ve své stížnosti namítali, že rozhodnutí odpojit pana Lamberta je v rozporu s ustanovením článku 2 Úmluvy.

ESLP se nejprve zabýval otázkou, zda stěžovatelé byli oprávněni jednat jménem svým a jménem pana Vincenta Lamberta. Poznamenal, že v daném případě, přímý poškozený není schopen vyjádřit svá přání, jeho blízcí příbuzní tak chtějí učinit jeho jménem, avšak jejich zájmy jsou protichůdné. Bylo proto na něm, aby zjistil, zda šlo o situaci, kdy stížnost mohla být podána jménem zranitelné osoby. Z jeho ustálené judikatury vyplývají dvě kritéria: nebezpečí, že přímý poškozený bude zkrácen na účinné ochraně svých práv a absence střetu zájmů mezi poškozeným a stěžovatelem. V daném případě ESLP nenašel nic, co by nasvědčovalo, že by hrozilo, že by pan Lambert byl krácen na účinné ochraně svých práv, neboť stěžovatelé jako blízcí příbuzní se mohli svým jménem dovolávat práva na život ve smyslu článku 2 Úmluvy.

Vzhledem k tomu, že jedním z klíčových aspektů vnitrostátního řízení bylo určení přání pana Vincenta Lamberta a Státní rada přitom konstatovala, že znalci správně interpretovali jeho přání, ESLP nezjistil soulad zájmů mezi tvrzeními stěžovatelů a tím, co by si pan Lambert přál. Došel k závěru, že stěžovatelé nebyli v postavení, aby přednesli námitky porušení článků 2, 3 a 8 Úmluvy jménem pana Lamberta. Konečně ESLP odmítl žádost jeho manželky zastupovat svého manžela jako třetí strany.

I když pan Lambert stále žil, bylo zřejmé, že pokud bude od přístrojů odpojen, zemře během velmi krátké doby. Podle názoru ESLP se tak stěžovatelé jako jeho blízcí příbuzní mohli opírat o článek 2 Úmluvy.

Pokud šlo o otázku, zda daný případ lze implikovat negativní povinnost státu, ESLP podotkl, že stěžovatelé připustili, že odpojení od přístrojů mohlo být opodstatněné v případech nerozumné neústupnosti a akceptovali, že existoval legitimní rozdíl mezi eutanazií a asistovanou sebevraždou na jedné straně a terapeutickým přerušением léčení, které se stane nerozumným. Tvrdili, že tato kritéria nebyla splněna, neboť v daném případě šlo o vědomé odnětí života. Odvolávali se přitom na význam pojmu eutanazie. Vláda podtrhla, že cíl lékařského rozhodnutí nebylo ukončení života, nýbrž přerušением určité formy léčení, které bylo odmítáno pacientem, anebo - v případech, kdy je pacient neschopen vyjádřit svá přání - když se stane podle názoru lékaře nerozumnou neústupností. Odvolávala se přitom na veřejného zpravodaje před Státní radou, který ve svém vyjádření z 20. června 2014 uvedl, že při přerušением léčení lékař neukončoval pacientův život, nýbrž rozhodl o odpojení od přístrojů v okamžiku, kdy nebylo možno nic víc pro pacienta dělat. ESLP poznamenal, že zákon z 22. dubna 2005 nepovoloval eutanazii ani asistovanou sebevraždou. Umožňoval však lékařům, aby přerušением léčbu v případě, že její prodlužování se stane nerozumnou neústupností. Jak stěžovatelé, tak vláda rozlišovali mezi vědomým ukončením života a terapeutickým přerušением léčby. S ohledem na kontext francouzské legislativy, která zakazovala vědomé ukončení života a povolovala, aby při životě udržovací léčba byla přerušena pouze v určitých specifických případech, ESLP konstatoval, že daný případ nevykazoval znaky negativní povinnosti státu ve smyslu článku 2 Úmluvy. Zkoumal tak námitky stěžovatelů pouze z hlediska pozitivní povinnosti státu.

ESLP připomenul, že při zkoumání otázky týkající se zahájení či přerušением léčby je třeba zohlednit několik faktorů, totiž existenci legislativního rámce slučitelného s požadavky článku 2, zda bylo zohledněno přání stěžovatele a jeho blízkých příbuzných jakož i názor lékařů, a konečně zda zde byla možnost obrátit se na soudy v případě pochybností o tom, že učiněné rozhodnutí bylo v nejlepších zájmech pacienta. V rámci členských států Rady Evropy neexistoval žádný konsensus ve prospěch povolení ukončení umělého udržování při životě, ačkoli podle všeho většina z nich to opatření povolovala. ESLP tak konstatoval, že v oblasti týkající se ukončení života musí mít členské státy určitou míru uvážení, nejenom při rozhodování o tom, zda ano či ne lze přerušением umělé udržování života, ale též pokud jde o výběr prostředků k udržení rovnováhy mezi ochranou práva pacientů na život a práva na respektování soukromého života a jejich osobní autonomie.

Stěžovatelé tvrdili, že zákon z 22. dubna 2005 postrádal jasnost a přesnost a že se na případ pana Lamberta neaplikoval, když ten nebyl ani nemocný ani na sklonku života. Namítali též, že legislativa dostatečně jasně nedefinovala koncept nerozumné neústupnosti a léčení, které mohlo být přerušено. Brojili též proti procesu, které kulminovalo rozhodnutím ošetřujícího lékaře ze dne 11. ledna 2014. ESLP podotkl, že Státní rada ve svém rozhodnutí ze 14. února 2014, v němž nařídila vypracování znaleckého posudku, stanovila okruh aplikace zákona a konstatovala, že byl aplikovatelný na všechny uživatele lékařského systému, a to nezávisle na tom, zda se pacient nacházel na konci života. Ve stejném rozhodnutí Státní rada interpretovala koncept léčby, která může být přerušena či omezena. Podle jeho názoru úmyslem legislatury bylo zahrnout mezi formy léčení všechny lékařské postupy, které uměle udržují pacientovy životní funkce, přičemž umělá výživa mezi ně patří. Pokud šlo koncept nerozumné umíněnosti, ESLP poznamenal, že ve smyslu článku L. 1110-5 zákoníku o veřejném zdraví, léčení se stane nerozumnou neústupností, pokud je zbytečné nebo neúměrné nebo „nemající žádný jiný účinek než uměle udržet život“. A právě toto kritérium bylo aplikováno Státní radou. V jejím rozsudku ze dne 24. června 2014 podrobně rozvedla všechny faktory, které měly

být zohledněny lékařem, když zjišťoval, zda byla splněna kritéria pro nerozumnou neústupnost ESLP podotkl, že Státní rada stanovila dvě zásadní procesní záruky. Zaprvé uvedla, že pouhá skutečnost, že se osoba, která se nachází ve stavu bezvědomí, který je nezvratný, nebo ztratí nezvratně svou samostatnost a stane se závislou na umělé výživě a hydrataci, není sama o sobě situací, ve které by se pokračování v léčení zdálo bezdůvodným. Státní rada též podtrhla, že i když pacientova přání nebyla známa, nebylo možno předpokládat, že zakládají odmítnutí být udržován při životě. ESLP mínil, že ustanovení zákona ze dne 22. dubna 2005, tak jak jej interpretovala Státní rada, zakládala právní rámec, který byl dostatečně jasný pro účely článku 2 Úmluvy, aby upravil s přesností rozhodnutí, které učinili lékaři v situaci jako v tomto případě. Konstatoval, že stát zavedl regulační rámec schopný zajistit ochranu životů pacientů.

ESLP podotkl, že ani článek 2 ani jeho soudní praxe nemohly být interpretovány tak, že by vyžadovaly procesní požadavky, které je nutno aplikovat k zajištění možného souhlasu. V zemích, které umožňují přerušování léčení, a pokud přitom pacient nedal dopředu žádné instrukce, existovala široká různorodost opatření upravujících učinění konečného rozhodnutí o přerušování léčení. ESLP poznamenal, že kolektivní řízení v daném případě trvalo od září 2013 do ledna 2014 a že v každé etapě přesáhlo požadavky stanovené zákonem. Mínil, že organizování rozhodovacího řízení, včetně určení osoby, která konečné rozhodnutí přijala, spadá do míry uvážení státu. ESLP uvedl, že řízení v daném případě bylo dlouhé a pečlivé, přesahující požadavky stanovené zákonem a vyjádřil názor, že ačkoli stěžovatelé nesouhlasili s jeho výsledkem, takové řízení uspokojovalo požadavky článku 2 Úmluvy.

ESLP podotkl, že Státní rada, která ve své historii rozhodovala o odvolání proti rozhodnutí přerušit léčení podle zákona z 22. dubna 2005 poprvé, stanovila několik důležitých upřesnění týkajících se pravomoci soudce, který rozhoduje v urgentních věcech podobně jako v tomto případě. Podle jejího názoru byl soudce oprávněn nejenom pozastavit realizaci rozhodnutí lékaře, mohl i vést úplný přezkum jeho zákonnosti. ESLP poznamenal, že hlavním účastníkem řízení je pacient, jehož souhlas musí být v centru pozornosti, a to i tehdy, když není schopen vyjádřit svá přání. V případě, kdy předem nedá žádné příkazy, právní řády některých členských států Rady Evropy požadují, aby veškeré úsilí bylo vyloženo ke zvažování jeho předpokládaných přání, byť různými prostředky. Připomenul své předchozí rozhodnutí, ve kterém přiznal právo každého jednotlivce odepřít souhlas k léčení, který by mohl ovlivnit prodloužení jeho života. Podle jeho názoru Státní rada byla oprávněna zvážit, zda jí předložená svědectví byla dostatečně přesná, aby prokázala, co si pan Vincent Lambert přál.

Za daných okolností ESLP připomněl, že je v první řadě na vnitrostátních orgánech, aby prověřily, zda rozhodnutí o přerušování léčení bylo slučitelné s vnitrostátní legislativou a Úmluvou, a aby určily pacientovo přání v souladu s vnitrostátním právem. ESLP konstatoval, že legislativní rámec stanovený vnitrostátním zákonem tak, jak ho interpretovala Státní rada, a rozhodovací proces, který byl veden velmi pečlivě, byl v souladu s požadavky článku 2 Úmluvy.